

**PROJEV PRESIDENTA ČS. AKADEMIE VĚD
MINISTRA Dr ZDEŇKA NEJEDLÉHO
NA VIII. CELOSTÁTNÍ KONFERENCI UČITELŮ**

Soudružky a soudruzí,

s velkou radostí vítám tuto konferenci. Už to, že se schází v tak důležité době, v tak velkém počtu, a jak je vidět, také s náležitým, velkým zájmem, má jistě pro každého, komu záleží na rozvoji našeho školství, a to znamená také na celé budoucnosti našeho lidu, veliký význam.

Dovolte tedy, abych i já, jednak trochu jménem svým, ale také za instituci, která tu byla již několikrát vzpomínána, za naši novou Československou akademii věd, vás srdečně pozdravil a přál celé konferenci mnoho zdaru. Naše Československá akademie věd se bude snažit všemi svými silami vykonat to, co soudruh profesor Štoll naznačil. Já bych k tomu chtěl jenom po věcné stránce říci několik slov.

Samozřejmě, že dnes si již nepředstavujeme Akademii věd jako nějakou uzavřenou společnost, jak tomu bylo dříve, jejíž členové se mezi sebou radí jenom pro sebe, nýbrž že společně se všemi bude řešit otázky vědy, která bude a musí být chápána jako věda živá, která má velký význam pro celý náš život, pro naši další budoucnost.

Jistě není zbytečné připomenout, a měli bychom si to uvědomit, že v čele naší pedagogické vědy stojí tak velký zjev, jakým byl náš Komenský, jenž nejdále snad dosáhl v tomto světě. Bylo pro mne milým překvapením při jedné návštěvě v Sovětském svazu, když jsme přijeli do Gruzie a tu nám ukázali gruzínský překlad Komenského Didaktiky.

Nesmíme zapomenout právě smysl odkazu Komenského, který za ta léta a staletí nezastaral, nýbrž žije dál. Já bych jej stručně shrnul ve dvě slova: vychovat člověka! Jestliže nevychováme opravdového, celého člověka, jakého právě potřebujeme, pak jsme se octlí někde na scestí. A skutečná výchova takového člověka musí být zároveň radostná výchova. Bez radosti nevytvoříme nic trvalého. Komenského škola je škola života a je to radostná škola. Tam mají pracovat všichni ti, co učí, i ti, co se učí, vždy s upřímnou radostí. Dnes tento odkaz Komenského je dvojnásob důležitý.

Nezatajujme si, že žijeme v době, kdy se hlásí nové obtíže, nový hlas toho starého světa, který ještě není přemožen. Vidí to každý z nás, kdo sledoval berlínskou konferenci, kdo sleduje to, co se děje dnes před ženevskou konferencí, i u nás v době příprav voleb a nové organizace národních výborů. To není nic nahodilé! Proto my dnes potřebujeme člověka optimistického, který zde je rád, rád a obětavě pracuje, rád studuje, protože ví proč.

Co pro to může udělat náš učitel?

Samozřejmě mnoho. Řekl bych nesmírně mnoho a zrovna náš učitel. Ne, že bych byl snad nějakým chvalořečníkem starých časů. Vždyť zde přede mnou již soudruh Štoll velmi krásně ukázal na to, jak již odedávna naši učitelé ve srovnání s učiteli jiných států stáli vždy, když šlo o pokrokovou

myšlenku u nás, vpředu na čestném místě. Ne že by si náš učitel nebyl vědom nesnází, naopak je možno o něm říci, že věděl o nich velmi dobře, ale právě tím spíše nasadil všechno úsilí k jejich překonání. Musíme si, soudružky a soudruzi, uvědomit, co všechno náš učitel a zvláště učitel na venkově dělal a co znamenal: učil, vychovával generace dětí, žil celým životem vesnice, mnoho pracoval pro veřejnost a často celou tuto práci vedl. Taková je tradice našeho učitele. Vidíme, že on skutečně stál na velmi významném, na vesnici pak na předním místě. Tuto tradici bychom měli dnes náležitě ocenit a dále v ní pokračovat.

A ještě jedno bych tu přitom chtěl připomenout. Jde o naše ženy. I ony vykonaly velmi mnoho. Naše učitelky byly často hybnou silou práce školy i v ostatním. Poznal jsem mnoho takových, které se nezalekly jít i do nejzapadlejší vesničky a tam se plně věnovaly výchově dětí. Jsou u nás ještě dnes kraje, které nejsou pro mladé učitelky zrovna lákavé. Setkal jsem se však na jedné takové výspě na jednotřídce s mladou tříadvacetiletou učitelkou, která tu obětavě pracovala.

Bylo zde velmi krásně řečeno soudruhem Štollem, že škola, tedy učitelé, mají především naučit naši mládež správně myslet. Správné myšlení, to je základ všeho. Vzpomínám si tu na jednu příhodu z návštěvy v Sovětském svazu. Sešli se akademici Sovětské akademie věd, Francouzi, Angličané a jiní ze Západu. Anglosasové si, jak známo, potrpí na to, aby se mluvilo o morálce. Jeden z nich tu také položil sovětskému učitelce otázku, zdali se v sovětské škole učí také morálce. Nikdy nezapomenu, jak pohotově a správně mu tato soudružka dovedla odpovědět! »Ano, u nás učíme děti, že nejvyšší nemorálnost je využívat druhého a kořistit z něho.«

Ano, i my musíme připravit mládež, aby si věděla rady. Někdy však dáváme větší váhu na vědomosti mechanické. Naučit správně myslet, to vyžaduje čas, soustavnou a promyšlenou práci. Máme mnoho znamenitých možností, jak učit myslet. Bylo zde již hovořeno o matematice. O matematiku je třeba především vzbudit radostný zájem. Někdy to u nás došlo už tak daleko, že se lidé začali usmívat, řeklo-li se, že je třeba budit lásku k matematice; jako by šlo o zvláštní podivný požadavek. Sám jsem měl matematiku vždycky rád, i když jsem byl jiného založení. Nemůže nám ovšem mnoho dát bezduché učení vzorečkům. Hlavní věc je naučit tomu, co je na matematice krásné. Matematika je nejlepší metoda, jak se učit myslet.

Podobně i při vyučování jazykům. Já zase vzpomínám na takovou latinu. My jsme tu prošli přísnou školou. Nebylo snadné postavit logickou latinskou větu. Dnes musíme ovšem jít jinou cestou a máme proto také jiné prostředky; chci jen zdůraznit, že i dnes musíme při učení jazykům mít na zřeteli logické stavění věty a na tom učit žáky myslet.

A ještě jednou bych chtěl podtrhnout, co musíme mít při výchově člověka na zřeteli. Skutečný, opravdový člověk, to není nějaká putička. To musí být někdo, kdo ví, co je to život, co je to svět.

My se tak často podivujeme tomu, že nás vždy Sovětský svaz něčím překvapí. Nemůže tomu být jinak, uvážíme-li všechny ty možnosti a celé

to prostředí a společnost, ve které tam každý jednotlivce, ta jeho osobnost vyrůstá. Proto také sovětská armáda byla a je nepřemožitelná, protože nepřemožitelný je sovětský lid. Je to proto, že každý jednotlivce je silný, pramení to z této vlastní síly, z vědomí, že je součástí toho velkého celku, jakým je Sovětský svaz.

Na tom vždy nepřátelé Sovětského svazu prohrávají a nás ovšem nemrzí, že nedovedou pochopit, v čem je jeho síla. Jen si vzpomeňme, čím tak působí Alexandrovův soubor, Oistrach a vůbec sovětsští umělci. Anebo vzpomeňme na hokej. Byli lidé, kteří tvrdili, že Sovětský svaz nad Kanadou nemůže vyhrát. Kanada prý vždy vyhrála! Proč by tomu nyní mělo být jinak? A bylo, protože Kanada předtím nikdy nehrála se Sovětským svazem! A volby do sovětských 14. března! Při 200 milionech lidí byla téměř stoprocentní účast. Zase důkaz síly a jednoty sovětského lidu.

Také u nás si musíme uvědomit, co znamená taková výchova, co je ona jednota všeho snažení, jednota všech. Musíme se snažit, aby i u nás zakořenilo vědomí takového vlastenectví, abychom i ducha tohoto vlastenectví dovedli vychovávat. Budeme se snažit i bezpartijní neustále přesvědčovat a dokazovat jim, že oni v tom směru stejně mnoho znamenají. Neboť vytvořit zdravé vztahy v této soudružské spolupráci na výchově národa a vědomí celku, to je velký úkol. Řekl jsem už při jiné příležitosti, že musíme mezi lidmi dobře rozeznávat. Kdo je nepřítel, s tím si to vyřídíme. Ale děláš-li chyby proto, že ještě něco neumíš, tak ti pomůžeme.

Končím tím, že já osobně, pokud síly budou stačit, a mohu jistě říci i za pracovníky akademie věd, budeme hledět přispět k práci všem našim učitelům od nejmladších k těm nejstarším co nejvíce a nejlépe.

(Podle stenografického záznamu.)

PROJEV MINISTRA ŠKOLSTVÍ LADISLAVA ŠTOLLA NA VIII. CELOSTÁTNÍ KONFERENCI UČITELŮ

Vážené soudružky, soudruzi, milí přátelé!

K naší konferenci dochází téměř po roce od chvíle, kdy Národní shromáždění odhlasovalo nový školský zákon, jímž byla hluboce změněna celá dosavadní struktura našeho všeobecně vzdělávacího školství. Tento zásah vyvolal nezbytně i příslušné změny nejenom v našem vysokém školství, ale i v životě mimo školu.

Dnes, téměř po roce, můžeme již mluvit o prvních zkušenostech našeho nového reformovaného školství. Třebaže nám tento přerod přinesl mnoho starostí, postavil nás a stále ještě staví před spoustu problémů, přesvědčujeme se dnes, že to byl krok nezbytný, který vyplynul z nejvlastnějších potřeb našeho hospodářského a kulturního života.

Je to produkt dalšího postupu demokratisace kulturního života společnosti, která vykročila na cestu k socialismu, je to logické pokračování onoho významného kroku, jímž byl zákon o jednotné škole z roku 1948.